

**ОРТА ЖӘНЕ ОРТА БІЛІМНЕН КЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ:
ОҚЫТУ МЕН ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
СРЕДНЕЕ И ПОСЛЕСРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ**

МРНТИ 14.25.01

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2024.82.2.023>

Н.Төлегенұлы,^{1} Б.А. Киясова,¹ А.Х. Умаров²*

¹*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан*

²*М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,
Алматы қ., Қазақстан*

**СТАНДАРТТАР НЕГІЗІНДЕ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ
ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАСҚАРУ ТӘЖІРИБЕСІ**

Аңдатпа

Қазақстанда білім беру шеңберінде айқындалған білім беру нәтижелеріне қол жеткізудегі басқарудың инновациялық әдістерінің ролі мен маңыздылығын талқылайтын бұл зерттеу басқарудың инновациялық әдістерінің Қазақстанның орта білім беру жүйесіне әсерін анықтауға бағытталған. Зерттеу теориялық әдістерді қолдана отырып, тәжірибеде сауалнамамен бірге жүргізілді. Зерттеуде шетелдік және қазақстандық зерттеушілердің мектепті басқару және орта білім беруді стандарттау жөніндегі теориялық және практикалық қосымшалары, тұжырымдамалық тәсілді пайдалана отырып мұғалімдердің инновациялық қызметі ескерілді және Қазақстан Республикасының жалпыға бірдей міндетті білім беру үдерісінде инновациялық үрдістерді үздіксіз басқару қажеттілігі анықталды. Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі айқындаған жалпы орта мектептегі білім беру стандарттарының шеңберінде қазақстандық мұғалімдер мен әкімшілердің білім беру үдерісін жақсарту жөніндегі пікірлері мен ұсынымдары сауалнаманың көмегімен айқындалды.

Түйін сөздер: менеджмент, инновация, мектеп, стандарт, мұғалім, әкімшілік.

Толегенұлы Н.,^{*1} Киясова Б.А.,¹ Умаров А.Х.²

¹*Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан*

²*Таразский региональный университет имени М.Х. Дулати,
г. Тараз, Казахстан*

**ОПЫТ ИННОВАЦИОННОГО УПРАВЛЕНИЯ В СИСТЕМЕ СРЕДНЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ СТАНДАРТОВ**

Аннотация

Это исследование, в котором обсуждается роль и важность инновационных методов управления в достижении образовательных результатов, определенных в рамках образования в Казахстане, направлено на выявление влияния инновационных методов управления на систему среднего образования Казахстана. Исследование проводилось совместно с опросником на практике с использованием теоретических методов. В исследовании учтены теоретические и практические приложения зарубежных и казахстанских исследователей по управлению школой и стандартизации среднего образования, инновационная деятельность учителей с использованием концептуального подхода и выявлена необходимость непрерывного управления инновационными процессами в общеобязательном образовательном процессе Республики Казахстан. С помощью анкеты были определены мнения и рекомендации казахстанских учителей и администраторов по улучшению образовательного процесса в рамках стандартов общего среднего школьного образования, определенных Министерством просвещения Республики Казахстан.

Ключевые слова: менеджмент, инновация, школа, стандарт, учитель, администраторы.

Tolegenuly N.,^{1*} Kiyassova B.,¹ Umarov A.²

¹*Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan*

²*M.H. Dulati Taraz Regional Universities,
Taraz, Kazakhstan*

THE EXPERIENCE OF INNOVATIVE MANAGEMENT IN THE SECONDARY EDUCATION SYSTEM BASED ON STANDARDS

Abstract

This study, which discusses the role and importance of innovative management methods in achieving educational outcomes defined within the framework of education in Kazakhstan, aims to identify the impact of innovative management methods on the secondary education system in Kazakhstan. The study was conducted in conjunction with a questionnaire in practice using theoretical methods. The study takes into account the theoretical and practical applications of foreign and Kazakhstani researchers on school management and standardization of secondary education, innovative activity of teachers using a conceptual approach and identifies the need for continuous management of innovative processes in the compulsory educational process of the Republic of Kazakhstan. The questionnaire was used to determine the opinions and recommendations of Kazakhstani teachers and administrators on improving the educational process within the framework of the standards of general secondary school education defined by the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan.

Keywords: management, innovation, school, standard, teacher, administrators.

Негізгі ережелер. Тәуелсіздікке қол жеткізген Қазақстандағы білім беру жүйесін басқаруға өзгерістер енгізу арқылы білім беру қажеттілігін дамытуға осы зерттеу негізгі бастапқы нүктесін құрайды. Қазақстанда білім беру жүйесінің инновациялық үдерістеріне сәйкес білім беру мекемелерінде басқару жүйесін қайта ұйымдастыру, басқарудың мазмұны мен мақсаттарын айқындау, білім беру жүйесінің ерекшеліктерін қайта қарау сияқты мәселелер бойынша зерттеулер жүргізіледі және осы бағытта жаңа қадамдар жасау. Білім беру қызметінің нәтижесінде қазақстандық білім алуға бағытталған мақсаттар мен стандарттарды мемлекет уәкілеттік берген мекемелер айқындайды. Бұл мақсаттар инновациялық үрдіс және жалпы білім беру жүйесін жаңарту арқылы білім беру қызметін дамыту критерийлеріне айналады.

Кіріспе. Қазақстан 1991 жылы өз тәуелсіздігін алды және тәуелсіздікті сақтауға жоғары сапалы білім болған жағдайда ғана қол жеткізуге болатынын түсінеді. Тәуелсіздік алғанға дейін болған көптеген мәселелерді білім беру арқылы шешуге тырысқанымен, бір жағынан, білім берудегі жаңа жаһандық дамуды ілгерілету үшін күш салынды. Бұл тұрғыда 21 ғасырдың басында Мектептегі білім берудің әлемдік тенденцияларын ескере отырып, білім беруді модернизациялау үшін оқу бағдарламасына жаңа курстар енгізілді. Бұл жаңғырту, біріншіден, Қазақстанның білім беру жүйесін халықаралық білімге біртіндеп интеграциялауға, екіншіден, әлемдегі білім беру саласында дамыған елдер қатарына кіруге бағытталған.

«Қазақстан Республикасының білім беруді дамыту бағдарламасы» шеңберінде еліміздегі білім беру жүйесімен байланысты нысаналы параметрлерді әзірлеудің стратегиялық қағидаттары айқындалды. Алайда, Қазақстан Республикасының Білім беру жүйесінің барлық элементтерін жаңа көзқараспен қайта ұйымдастыру қажеттілігі туындады. Сапалы білім беру үшін жергілікті білім беру жүйесі қазіргі заманғы мақсаттар үшін Кеңес Одағы кезіндегі ескі жүйені алмастыруы керек. Осы себепті, елдің білім беру жүйесінде сапаға бағдарланған және бәсекеге қабілетті тұлғаны дамытуға қолайлы білім беру ортасын құру үшін бүгінгі таңда мектептерде жұмыс істейтін мұғалімдерге өндірістен қол үзбей заманауи оқытуды қамтамасыз ету көзделуде. Қазақстандық мектептер инновациялық білім беру жүйесінің

процестерін дұрыс жоспарлау арқылы бірнеше жылдан кейін айтарлықтай прогреске қол жеткізеді деп есептеледі.

Білім беру үдерісіне қатысушылардың барлығының қызметі белгілі бір мақсаттарға жетуге бағытталған жүйеде, егер басқару сапасына қол жеткізілмесе, жалпыға бірдей білім беру сапасының шынайы мақсаты іс жүзінде жүзеге асырылмайды [1]. Білім беруді басқару білім беру мазмұнымен, Кадрлық қолдаумен, бағалау жүйесімен және қаржыландырумен бірге «жүйені реттейтін нормалар» ретінде көрінеді [2]. Әлеуметтік ортада болып жатқан ұйымдық өзгерістерге байланысты туындайтын білім берудің тұжырымдамалық, технологиялық және мазмұндық аспектілерінің өзгергіштігіне байланысты проблемаларды менеджменттің ықпалынсыз шешуге болады деп айтуға болмайды. Осыны сезіне отырып, менеджерлер қазақстандық білім беру жүйесін дамытуды барлық салалардағы әзірлемелер үшін негіз ретінде қарастырады. Сондықтан білім беру жүйесін басқару мәселесі әрқашан күн тәртібінде болуы керек. Екінші жағынан, Кеңес одағы дәуірінен бастау алған ескі басқару тәсілі мәселені тек қолданыстағы мектеп жүйелерін сақтау және әкімшіліктің тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз ету тұрғысынан қарастырады [3]. Алайда, білім беруде жақсы нәтижеге жету үшін мектеп әкімшіліктері инновациялық қосымшаларға ашық болуы керек.

Басқаруды ұйымдастырудың теориялық негіздері Тейлордың еңбектеріндегі менеджменттің жалпы теориясының негізгі ережелеріне негізделген. Білім берудегі инновациялық тәсілдермен байланысты теориялардың бірі – «оқытуды оңтайландыру теориясы» [4]. Бұл теорияның мақсаты – ғылыми әдістерді қолдана отырып, білім берудің сәтті дамуын және студенттердің кәсіби дайындығын қамтамасыз ету және білім беру саласында туындауы мүмкін мәселелерді шешу [5]. Бұл теорияны көптеген педагогикалық мәселелерді шешуде қолдануға болатыны белгілі. И.Д.Зверев сонымен қатар бұл теорияның әдістері мен принциптерін педагогикалық процесті ғылыми ұйымдастырудың аспектісі ретінде қабылдайды [6]. Осы тақырыпта зерттеу жүргізген С.Д.Мұқанованың мектеп әкімшілерінің осы мәселеге қатысты оң тәжірибесін қорытындылады. Зерттеу барысында мектептің әртүрлі бөлімшелерін басқару, мұғалімдерді оқытуды ғылыми ұйымдастыру бойынша практикалық ұсыныстар берілді, басқару қызметін ұтымды ету жолдары анықталды [7]. Т.И. Шамова екінші жағынан, олар білім беру үдерісін белгілі бір мысалдарға сәйкес түпкілікті нәтижеге бағыттайтын басқару тәсілдерін функционалдық тәсіл, жүйелік тәсіл, белсенділік тәсілі, жүйелік-белсенділік тәсілі, ситуациялық тәсіл, оңтайландыру тәсілі, зерттеу тәсілі ретінде жіктеді [8]. Мектепті басқарудың тағы бір тәсілі – бұл мотивациялық тәсіл, рефлексивті тәсіл және құзыреттілік тәсіл, олар басшылықтың білім беру процесіне бағдарлануымен, жеке тұлғаның әлеуетін ашуға және дамытуға жағдай жасаумен байланысты [9]. В.С.Лазарев және т.б, мектеп әкімшілігі жүргізген зерттеулер ақпараттық қолдау мәселелерінің инфрақұрылымын жақсартуға мүмкіндік беретін ғылыми қызметті қамтиды [10]. З.А.Исаеваның 2016 жылы жүргізген зерттеуі білім беру менеджерлеріне теория мен қолдану тұрғысынан ұсыныстар береді [11].

Менеджментте мектеп және оның компоненттері (ішкі жүйелер) Мектепшілік басқару деп аталады. Ішкі жүйелер әртүрлі тақырыптарды қамтиды, соның ішінде біртұтас педагогикалық процесс, аудиториялық жүйе, тәрбие жұмысы жүйесі, оқушылардың эстетикалық білім беру жүйесі, кәсіптік бағдар беру жүйесі және инновациялық процестер. Мектептің ішкі жүйелерін жеке басқару мектепшілік менеджменттің мәні мен мазмұны ретінде қабылданады [12]. 80-ші жылдардың басынан бастап мектеп менеджментінің кейбір пәндерімен байланысты зерттеулер айтарлықтай өсті. Мысалы, Ю.А. Конаржевскийдің еңбектері мектептегі басқару мәселелерін қарастырады [13]. В.В. Серіковтың жеке тұлғаға бағытталған білім беру ұйымы және білім беру менеджменті инновациялық компоненттерді қарастыратын зерттеулер арқылы педагогикадағы мектеп менеджментінің мәнін зерттеудің нақты ғылыми негізін құрды [14].

Кеңес Одағы ыдыраған кезде білім беруді тұрақтандыруды қамтамасыз ету үшін білім беруді басқару саласында табысты күш-жігер жұмсалғанымен, бұл процесті тиімді басқару мүмкін болмады, білім беруді басқаруды жаңа жағдайларда білім беруді дамытуды қамтамасыз ете алмайтын орталықтандырылған жүйе жүзеге асырды [15].

Қазақстанның білім беру жүйесін дамыту мектептегі басқару жүйесінің сипаттамаларында өзгерістер тудырмайтын бірқатар объективті әлеуметтік-экономикалық факторларға сәйкес реттеледі. Менеджменттің деконцентрациясын, білім беру мекемелері арасындағы бәсекелестіктің пайда болуын, мектептегі білім беру саясатын қалыптастыруға сыртқы ортаның белсенді әсерін, менеджерлерді кәсібилендіруді, тұлғаға бағытталған білім беру үлгісін, білім беруді стандарттауды және білім беру қызметінің халықаралық тенденцияларын көрсетуге болады [16].

Басқару сипаттамаларының өзгеруі Қазақстанның білім беру жүйесінде инновацияларды құру процестерінің тұтастығын одан әрі дамыту, оны білім беру қоғамдастығының игеруі және жаңа білім беру процесіне кіру жоспарланып отырған инновациялық үдерістердің қажеттілігімен байланысты [17]. Қазақстан инновациялық білім беру үдерісіне ХХ ғасырдың 90-жылдарының басында кірді. Бір кездері кеңестік мектептер қолданған бірыңғай білім беру мазмұны, бірыңғай бағдарламалар, оқулықтар әр түрлі этникалық шығу тегі бар республикалардың барлық мектептерінде қолданылған. Алайда, отандық білім берудегі әртүрлі инновациялық үдерістер мен білім беру мекемелерінің әртүрлілігі секторда мемлекеттік емес білім беру мекемелерін құруды, білім беру бағдарламаларын әзірлеуді, озық білім беру технологияларын қолдануды және шетелдік оқытушылар санын көбейтуді талап етті және бұл инновациялық тәжірибелер енгізілді [18].

Бүгінгі күнге дейін отандық ғалымдар білім беру жүйесіндегі өзгерістер процестеріне және әртүрлі педагогикалық инновацияларды енгізу шеңберінде инновациялық үдерістердің жекелеген теориялық және практикалық аспектілеріне арналған бірқатар ғылыми зерттеулер жүргізді [19]. Алайда, бүгінгі таңда Қазақстанда педагогикалық инновацияларды, оқыту нысандары мен әдістерін енгізу бойынша әзірлеу процестерінің басқарылмауы күтілетін білім беру нәтижелеріне қол жеткізуге ықпал етпейді және тұтастай алғанда білім беру жүйесінің дамуына кедергі келтіреді. Бұл кезеңде инновация қазір сән сезімімен жаңа трендке айналды деп айтуға болады. Себебі оқушыларға сапалы білім беру қызметтерін ұсыну, сондай-ақ білім берудегі күнделікті есеп мәселесін ескере отырып жүзеге асырылуы мүмкін мектептің өзін жоспарлау және бақылау инновациялық басқару процестерін міндетті етті [20].

Материалдар мен әдістер. Құжаттарды талдау бойынша зерттеу тақырыбына қатысты аймақтық ғылыми конференциялардың теориялық зерттеулері мен материалдарын, қолданыстағы оқу жоспарларын, статистикалық деректерді, білім беру нормативтік материалдарын, жеке бақылауларды, баяндамалар мен сұхбаттарды талдау арқылы жүргізілді. Зерттеу барысында «Parsons AGIL Model» модельді қолдана отырып, кешенді тексеру жүргізілді. Parsons AGIL Model – әр әлеуметтік жүйеде болуы, қоршаған ортаға бейімделуін, мақсаттарына жетуін, төменгі бөлік немесе оның жүйелері арасындағы интеграцияға қол жеткізуді талап етеді, ал орта мен қоғамды құрайтын адамдар оның бар екеніне лайықты немесе заңды түрде сенуі керек.

Кесме 1. Parsons AGIL Model

Бейімделу:	бір нәрсеге сәтті бейімделу үшін әлеуметтік жүйе өзінің қоршаған ортасын танып, қоршаған ортаның қалай өзгергенін түсініп, соған сәйкес қажетті бейімделуді көрсету.
Мақсат:	мақсаттарға және табысқа жету.
Интеграция:	ішкі жүйелер мен жүйенің бөліктері арасындағы үйлесімділік пен үйлестіруді қамтамасыз ету.
Заңдылық:	орналасқан ортасында жүйе қабылдау арқылы ортасын құру.

Зерттеу сауалнама, сұхбат, бақылау және тестілеу әдістерін қолдана отырып жүргізіледі [21]. Бұл зерттеуде сауалнама әдісі қолданылды.

Нәтижелер мен талқылау. Алматы қаласы жалпы білім беретін мектептерінде жұмыс істейтін мұғалімдер мен әкімшілердің Google онлайн-сауалнамасының көмегімен білім беру үдерісін ұйымдастыру жөніндегі сауалнамаға жауаптары Excel файлы түрінде сақталды. Excel файлы IBM SPSS Statistics 24 пакеттік бағдарламасы арқылы ашылды және деректерді талдау жүргізілді. Сауалнаманың бірінші және екінші бөліктеріндегі сұрақтарға қатысушылардың жауаптары бөлек бағаланды. Сауалнаманың бірінші бөлігі үшін жиілік кестелері сипаттамалық статистиканы қолдана отырып визуалды түрде жасалды. Екінші бөлік үшін жиілік мәндері (f, frekans) және пайыз (%) берілген сұрақтардағы әрбір бағалау критерийін алдымен қанша адам бағалағанын анықтау арқылы жасалған кестелерде көрсетілген. Соңында, бірінші бөлімге енгізілген жеке ақпараттың айнымалылары және деректерді талдау кезінде cross кестелер арқылы екінші бөлімге енгізілген білім беру үдерісін нормативтік және әдістемелік қолдау элементтері; сабақ жоспарын әзірлеу кезінде пайдаланылатын ресурстар; оқу бағдарламасының өзгермелі бөлігін әзірлеу кезінде пайдаланылатын ресурстар; әдістемелік қолдау ресурстары білім беру стандартын іске асыру кезінде пайдаланылатын айнымалылар, сол кестеде келтірілген. Осылайша, стандарттардың жаңаруы үшін факторлардың басымдығы туралы көзқарастарымен қатысушылардың жынысы, жасы, білімі, еңбек өтілі, мекемедегі еңбек сіңірген жылдары, қызметтік және әкімшілік мәртебесі арасындағы байланысты түсінуге әрекет жасалды.

Зерттеудің бұл бөлігі айнымалыларға негізделген бағалауды (frekans кестесі) және айнымалылар арасындағы салыстыруды (cross кесте, çараз кесте) қамтиды.

Кесте 2. Қатысушыларды жынысына қарай бөлінуі

Жынысы	Frekans	Пайызы (%)
Әйел	154	74,4
Еркек	53	25,6
Барлығы	207	100

Қатысушылар туралы мәліметтер 2-кестеде келтірілген. 2-кестеге сәйкес, сауалнамаға қатысушылардың (74,4%) әйелдер, сауалнамаға қатысушылардың ерлер пайызы (25,6%).

Кесте 3. Қатысушыларды жас топтары бойынша бөлінуі

Жас аралықтары	Frekans	Пайызы (%)
22-30	36	17,4
31-40	54	26,1
41-50	76	36,7
51 және жоғары	41	19,8
Барлығы	207	100

Қатысушылардың жас аралықтары 3-кестеде келтірілген. 3-кестеге сәйкес, қатысушылардың ең көп тобы - 41 жастан 50 жасқа дейінгі жас тобы - 36,7%. Одан кейін 31 мен 40 жас аралығындағы қатысушылар тобы 26,1% құрайды. 51 жастан асқан қатысушылардың үлесі 19,8% құрайды. Қатысушылардың ең кіші тобы - 22 мен 30 жас аралығындағы топ (17,4%).

Кесте 4. Қатысушыларды педагогикалық еңбек өтілі жылына қарай бөлінуі

Жас аралықтары	Frekans	Пайызы (%)
1-5 жыл	23	11,1

6-10 жыл	34	16,4
11-20 жыл	81	39,1
21 және одан жоғары	69	33,3
Барлығы	207	100

Қатысушылардың педагогикалық еңбек өтілі мәртебесі 4- кестеде көрсетілген. 4-кестеге сәйкес, олардың көпшілігі 11-20 жыл аралығындағы қатысушылар (39,1%). Одан кейін сәйкесінше 21 және одан жоғары (33,3%), 6-10 жыл (16,4%) және 1-5 жыл (11,1%).

Кесте 5. Оқу үдерісінің нормативтік элементтерін сұрыптау

Оқу үдерісін реттейтін элементтер	Frekans	Пайызы (%)
Дәріс	32	15,5
Білім беру стандарттары	44	21,3
Сабақ жоспары	67	32,4
Бағдарлама	22	10,6
Кітаптар	42	20,3
Барлығы	207	100

Қатысушылардың оқу үдерісінің реттеуші элементтерінің рейтингі 5- кестеде көрсетілген. 5- кестеге сәйкес сабақ жоспары ең көп айтылған реттеуші элемент болып табылады (32,4%). Одан кейін білім беру стандарттар (21,3%), кітаптар (20,3%), дәрістер (15,5%). Бағдарлама, керісінше, кем дегенде қатынасы бойынша аталған элемент болып табылады (10,6%)

Кесте 6. Білім беру стандарттарын қолдану кезінде қолданылатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары

Әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары	Frekans	Пайызы (%)
Жеке дамуы	7	3,4
Біліктілікті Арттыру	35	16,9
Директорлар кеңесі	25	12,1
Мектеп Кітапханасы	107	51,7
Басқа	33	15,9
Барлығы	207	100

Білім беру стандарттарын қолдану кезінде қатысушылар қолданатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары 6- кестеде келтірілген. 6- кестеге сәйкес мектептің кітапхана бөлімі әдістемелік қолдаудың ең көп алатын көзі болып табылады (44,4%). Одан кейін біліктілікті арттыру (16,9%) жүргізіледі. Басқа факторлар (15,9%) үшінші орында. Директорлар кеңесі 12,1% арақатынасымен төртінші орында. Тұлғаның дамуы – бұл көрсеткіш бойынша ең аз айтылған көз (3,4%).

Кесте 7. Оқу үдерісінің реттеуші элементтерін жынысы бойынша сұрыптау

Жынысына қарай оқу үдерісі	Дәрістер	Білім беру стандарттары	Сабақ Жоспары	Бағдарлама	Кітап	Барлығы
Әйел	16	32	52	15	29	154
Еркек	6	12	15	7	13	53
Барлығы	32	44	67	22	42	207

Қатысушылардың жынысына қарай оқу үдерісінің реттеуші элементтерінің рейтингі 7-кестеде көрсетілген. 7- Кестеге сәйкес, қатысушы әйелдер оқу үдерісінің нормативтік элементтерін маңыздылығы бойынша сабақ жоспары (f=52), білім беру стандарттары (f=32), кітап (f=29), сынып (f=26) және бағдарлама (f=15). Екінші жағынан, ер қатысушылар оқу үдерісінің нормативтік элементтерін маңыздылығы бойынша сабақ жоспары (f=15), кітап (f=13), білім беру стандарттары (f=12), бағдарлама (f=7) және дәріс (f=6). 7- кестеде қатысушылар сабақ жоспарын гендерлік айырмашылыққа қарамастан маңызды деп санайтынын, білім беру стандарттарын екіншіден маңызды деп санайтынын, содан кейін кітап элементі маңызды екенін, дәріс пен бағдарлама элементтері ең аз маңызды екенін көрсетеді., әсіресе ер қатысушылар бағдарламаға және дәріс элементтеріне аз көңіл бөлді.

Кесте 8. Жынысы бойынша оқу мекемесіне сәйкес келетін сабақ жоспарын құрудың негізі

Жынысы бойынша сабақ Жоспары	Білім беру мекемелерінің нұсқаулары	Курстық пәндер бойынша мемлекеттік стандарттар	Сабақтың негізгі жоспары	Сабақ жоспарының үлгісі	Курс бағдарламасы	Барлығы
Әйел	71	60	2	18	3	154
Еркек	20	22	1	10	0	53
Барлығы	91	82	3	28	3	207

Қатысушылардың жынысына сәйкес оқу орнына сәйкес курс жоспарын әзірлеу үшін негіздердің рейтингі 8- кестеде көрсетілген. 8- кестеге сәйкес, қатысушы әйелдер білім беру мекемелерінің нұсқаулары (f=71), курс тақырыптары бойынша мемлекеттік стандарттар (f=60), оқу жоспарының үлгісі ретінде оқу орнына сәйкес келетін сабақ жоспарын әзірлеу негіздерін тізімдейді. (f=18), курс бағдарламасы (f=3) және негізгі сабақ жоспары (f=2) маңыздылығы бойынша. Екінші жағынан, ер қатысушылар курстық бағдарламаларға ешқандай мән бермеді, сонымен бірге оқу орнына сәйкес келетін курстық жоспарды әзірлеудің негізін маңыздылығы бойынша курс тақырыптары бойынша мемлекеттік стандарттар ретінде бағалады (f=22), білім беру мекемелерінің нұсқаулары (f=20), сабақ жоспарының үлгісі (f=10) және негізгі сабақ жоспары (f=1) (f=0). 8- кестеде сонымен қатар ер мен әйел қатысушылар мемлекеттік стандарттарды білім беру органдары мен курс пәндерінің нұсқаулары үшін өте маңызды, ал сабақ жоспарының үлгісі маңызды деп санайтындығы көрсетілген. Екі топ үшін де курс бағдарламасы мен негізгі сабақ жоспары басқалар сияқты маңызды емес.

Кесте 9. Оқу орнында оқу жоспарын әзірлеу кезінде жынысына қарай ескерілетін элементтер

Жынысы бойынша оқу жоспары	Әкімшілік нұсқаулары	Қызығушылық салалары	Ата-ананың кеңесі	Мүдделі тараптардың ұсыныстары	Оқытушылардың мүмкіндіктері	Барлығы
Әйел	32	38	62	8	14	154
Еркек	13	7	30	1	2	53
Барлығы	45	45	92	9	16	207

Қатысушылар оқу жоспарын әзірлеу кезінде жынысына қарай ескерген элементтердің рейтингісі 9- кестеде көрсетілген. 9- кестеге сәйкес, қатысушы әйелдердің оқу бағдарламасын әзірлеу кезінде ескеретін элементтері маңыздылығына қарай тізімделеді; ата-аналардың ұсыныстары (f=62), қатысушылардың мүдделері (f=38), әкімшілік органдардың

нұсқаулары (f=32), докторантурадан кейінгі оқытушылардың мүмкіндіктері (f=14) және мүдделі тараптардың ұсыныстары (f=8). Екінші жағынан, ер қатысушылар оқу жоспарын әзірлеу кезінде ескерілетін элементтерді маңыздылығына қарай ескереді; ата-аналардың ұсыныстарын (f=30), әкімшілік органдардың нұсқауларын (f=13), қатысушылардың мүдделерін (f=7), оқытушылардың мүмкіндіктерін (f=2) және мүдделі тараптардың ұсыныстарын (f=1) бағалау кезінде олар оқу жоспарына ешқандай мән бермеді (f=0). 9-кестеде сонымен қатар екі гендерлік топ бірінші кезекте оқу бағдарламаларын әзірлеу кезінде ата-аналардың ұсыныстарын ескеретіні көрсетілген. Керісінше, әйел қатысушылар өздерінің мүдделері мен әкімшілік нұсқауларын екінші орында маңызды деп санайды, ал ер қатысушылар екінші орында тек әкімшілік бұйрықтарын қарастырады. Оқытушылардың мүмкіндіктері мен мүдделі тараптардың ұсыныстары екі гендерлік топ үшін де маңызды емес.

Кесте 10. Жынысына сәйкес білім беру стандарттарын қолдануда қолданылатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары

Жынысы бойынша әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары	Жеке дамуы	Біліктілікті арттыру	Директорлар кеңесі	Мектеп кітапханасы	Басқа	Барлығы
Әйел	4	24	20	85	21	154
Еркек	3	11	5	22	12	53
Барлығы	7	35	25	33	33	207

Қатысушылар жынысына қарай білім беру стандарттарын қолдану кезінде пайдаланатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстарының рейтингісі 10- кестеде келтірілген. 10- кестеге сәйкес, қатысушы әйелдер білім беру стандарттарын енгізу кезінде пайдаланатын әдістемелік қолдау ресурстарын мектеп кітапханасы (f=85), біліктілікті арттыру (f=24), басқа (f=21), директорлар кеңесі (f=20) және жеке дамуы (f=4) маңыздылығына қарай тізімдейді. Екінші жағынан, ер қатысушылар маңыздылығы бойынша білім беру стандарттарын енгізу кезінде әдістемелік қолдау ресурстарын пайдаланды; мектеп кітапхананы (f=22), басқаларын (f=12), біліктілікті арттыруды (f=11), директорлар кеңесін (f=5) және жеке дамуы (f=3) бағалайды. 10- кестеге сәйкес, сонымен бірге екі гендерлік топ та білім беру стандарттарын енгізу кезінде қолданатын әдістемелік қамтамасыз ету көздері ең алдымен мектеп кітапханасы болып табылатынын, ал біліктілікті арттыру және басқа ресурстар екінші орында тұрғанын көрсетеді. Әйелдер қатысушылары білім беру стандарттарын қолдану кезінде пайдаланатын әдістемелік қолдау ресурстарының бірі болып табылатын директорлар кеңесі ер қатысушылар үшін соңғы. Екі гендерлік топқа да білім беру стандарттарын қолдану кезінде әдістемелік қолдаудың ең аз қолданылатын көзі-тұлғалық даму.

Кесте 11. Оқу үдерісінің реттеуші элементтерін жас топтары бойынша сұрыптау

Жас топтары бойынша оқу үдерісі	Дәрістер	Білім беру стандарттары	Сабақ Жоспары	Бағдарламасы	Кітап	Барлығы
22-30	6	8	8	4	10	36
31-40	13	7	15	10	9	54
41-50	9	21	28	6	12	76
51 және жоғары	4	8	16	2	11	41
Барлығы	32	44	67	22	42	207

Қатысушылардың оқу-тәрбие процесінің реттеуші элементтерінің жас топтары бойынша рейтингісі 11- кестеде көрсетілген. 11- кестеге сәйкес 31-40 және 41-50 жас аралығындағы қатысушылар сабақ жоспарын оқу үдерісінің реттеуші элементтерінің рейтингінде бірінші орынға қояды. Кітап 22-30 жас аралығындағы қатысушылардың оқу-тәрбие үдерісінің реттеуші элементтерінің рейтингінде бірінші орында тұр. 31-40 жас тобына арналған дәрістер; 41-50 жас тобына арналған білім беру стандарттары сабақ жоспары сияқты маңызды. 51 жастан асқан қатысушыларға арналған сабақ жоспары және кітап элементтері; 22-30 жас аралығындағы қатысушылар үшін кітап, білім беру стандарттары және сабақ жоспары маңыздылық рейтингінің басында тұр. бағдарламалар, кітаптар мен білім беру стандарттары 31-40 жас аралығындағы қатысушылар үшін онша маңызды емес сияқты. сыныптар мен бағдарламалар 41-50, 51 және одан жоғары жастағы және 22-30 жас аралығындағы адамдар үшін онша маңызды емес сияқты.

Кесте 12. Жас топтары бойынша оқу орнымен үйлесімді сабақ жоспарын құрудың негізі

Жас топтары бойынша сабақ жоспары	Білім беру мекемелерінің нұсқаулары	Курстық пәндер бойынша мемлекеттік стандарттар	Сабақтың негізгі жоспары	Сабақ жоспарының үлгісі	Курс бағдарламасы	Барлығы
22-30	16	14	1	5	0	36
31-40	22	23	1	8	0	54
41-50	35	27	1	10	3	76
51 және жоғары	18	18	0	5	0	41
Барлығы	91	82	3	28	3	207

Білім беру ұйымы үшін тиісті сабақ жоспарын әзірлеу негізінде қатысушылардың жас топтары бойынша рейтингісі 12- кестеде көрсетілген. 12- кестеге сәйкес, 31-40, 51 және одан жоғары және 22-30 жас аралығындағы қатысушылар білім беру мекемелерінің нұсқауларына және мемлекеттік стандарттарға сәйкес оқу орны үшін тиісті сабақ жоспарын әзірлеу негізінде өз рейтингтерінде бірінші орында курстық пәндер бойынша 41-50 жас аралығындағы адамдар үшін білім беру мекемелерінің нұсқаулары курстық пәндерге арналған мемлекеттік стандарттарға қарағанда алдын ала болып табылады. Үлгі сабақ жоспары барлық топтарда екінші орында. Сабақтың негізгі жоспары мен курстық бағдарламалары рейтингтің соңында орналасқан.

Кесте 13. Жас топтары бойынша оқу орнының оқу жоспарын әзірлеу кезінде ескерілетін элементтер

Жас топтары бойынша оқу жоспары	Әкімшілік нұсқаулары	Қызығушылық салалары	Ата-ананың кеңесі	Мүдделі тараптардың ұсыныстары	Оқытушылардың мүмкіндіктері	Барлығы
22-30	7	13	26	0	8	54
31-40	17	14	32	8	5	76
41-50	14	10	16	0	1	41
51 және жоғары	7	8	18	1	2	36
Барлығы	45	45	92	9	16	207

Қатысушылардың жас топтарына сәйкес оқу бағдарламасын әзірлеу кезінде ескерілетін мәселелерге байланысты рейтингтері 13- кестеде көрсетілген. 13- кестеге сәйкес, ата-

аналардың ұсыныстары барлық жас топтары үшін оқу бағдарламасын әзірлеу кезінде ескерілетін элемент болып табылады. 41-50, 51 және одан жоғары жастағы, сондай-ақ 22-30 жас аралығындағы қатысушылар үшін әкімшілік нұсқаулары мен қатысушылардың мүдделері екінші орында қарастырылады. 31-40 жас аралығындағы топ үшін әкімшілік органдардың нұсқаулары мен оқытушылардың мүмкіндіктері екінші мәнге ие. Мүдделі тараптардың ұсыныстары мен мүмкіндіктері 41-50 мен 22-30 жас аралығындағы қатысушылар үшін басымдық болып табылмайды.

Кесте 14. Жас топтары бойынша білім беру стандарттарын қолдану кезінде қолданылатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары

Жас топтары бойынша әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары	Жеке дамуы	Біліктілікті арттыру	Директорлар кеңесі	Мектеп кітапханасы	Басқа	Барлығы
22-30	2	11	5	26	10	54
31-40	3	14	7	37	15	76
41-50	0	5	7	25	4	41
51 және жоғары	2	5	6	19	4	36
Барлығы	7	35	25	107	33	207

Қатысушылардың жас топтары бойынша білім беру стандарттарын енгізу кезінде әдістемелік қамтамасыз ету ресурстарының рейтингісі 14- кестеде көрсетілген. 14- кестеге сәйкес мектеп кітапханасы барлық жас топтары үшін білім беру стандарттарын енгізу кезінде қолданылатын әдістемелік қамтамасыз етудің негізгі көзі болып табылады. 31-40 пен 41-50 жас аралығындағы қатысушылар үшін біліктілікті арттыру және басқа элементтер білім беру стандарттарын енгізу кезінде қолданылатын әдістемелік қолдаудың екінші көзі болып табылады. осы қосымша ресурстардан басқа, 51 жастан асқан және 22-30 жас аралығындағы қатысушылар директорлар кеңесінің қолдауына ие болады. Жеке даму – бұл барлық жас топтары үшін ең аз қолданылатын немесе қолданылмайтын әдістемелік қолдау көзі.

Кесте 15. Оқу үдерісінің нормативтік элементтерін педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес сұрыптау

Кәсіби педагогикалық өтілі жылына сәйкес оқу үдерісінің элементтері	Дәрістер	Білім беру стандарттары	Сабақ Жоспары	Курс бағдарламасы	Кітап	Барлығы
1-5 жыл	6	6	3	2	6	23
6-10 жыл	5	4	10	9	6	34
11-20 жыл	16	20	24	7	14	81
21 және одан жоғары	5	14	30	4	16	69
Барлығы	32	44	67	22	42	207

Қатысушылардың оқу үдерісінің реттеуші элементтерінің еңбек өтіліне қарай рейтингісі 15- кестеде көрсетілген. 15- кестеге сәйкес, 1-5 жылдық еңбек өтілі бар қатысушылар бірінші кезекте сыныпты, білім беру стандарттарын және кітап элементтерін, екінші орында сабақ жоспары мен бағдарламасын көрсетеді. 6-10 жас аралығындағы қатысушылар бірінші кезекте сабақ жоспары мен бағдарламасын оқу үдерісінің реттеуші элементтері ретінде, ал екінші орында кітап, дәріс және білім беру стандарттарын көрсетеді. еңбек өтілі 11-20 жыл,

сабақ жоспары мен білім беру стандарттары бірінші болып табылады; онда сынып пен кітап екінші орында, ал бағдарлама үшінші орында көрсетілген. Кемінде 21 жыл еңбек өтілі бар қатысушылар сабақ жоспарын бірінші, кітап пен білім беру стандарттарын екінші, дәріс пен бағдарламаны үшінші орынға қояды.

Кесте 16. Педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес оқу орнымен үйлесімді курс жоспарын құрудың негізі

Педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес курс жоспары	Білім беру мекемелерінің нұсқаулары	Курстық пәндер бойынша мемлекеттік стандарттар	Сабақтың негізгі жоспары	Сабақ жоспарының үлгісі	Курс бағдарламасы	Барлығы
1-5 жыл	7	12	1	3	0	23
6-10 жыл	16	13	0	5	0	34
11-20 жыл	35	32	2	10	2	81
21 және одан жоғары	33	25	0	10	1	69
Барлығы	91	82	3	28	3	207

Қатысушылардың еңбек өтілі мәртебесіне сәйкес рейтингісін көрсететін кесте оқу орнының жұмыс сабағының жоспарын әзірлеуге негіз ретінде 16- кестеде көрсетілген. 16-кестеге сәйкес, 1-5 жыл еңбек өтілі бар қатысушылар бірінші кезекте курстық пәндер бойынша мемлекеттік стандарттарды, екінші орында білім беру органдарының нұсқауларын көрсетеді; үлгі сабақ жоспары және негізгі сабақ жоспары үшінші орында. 6-10 жыл аралығындағы қатысушылар бірінші кезекте білім беру органдарының нұсқауларын көрсетеді; екінші орында курстық пәндерге арналған мемлекеттік стандарттар; үшінші орында сабақ жоспарының үлгісі. 11-20 жыл аралығындағы қатысушылар бірінші кезекте білім беру органдарының бұйрықтарымен курстық пәндер бойынша мемлекеттік стандарттарды көрсетеді; екінші орында сабақ жоспарының үлгісі; үшінші орында негізгі сабақ жоспары мен сабақ бағдарламалары. Кемінде 21 жыл еңбек өтілі бар қатысушылар бірінші кезекте курстық пәндер бойынша мемлекеттік стандарттарды, екінші орында сабақ жоспарының үлгісін, үшінші орында курстық бағдарламаларды білім беру органдарының бұйрығымен көрсетеді. Курстың бағдарламасы 1-5 жыл; курстың бағдарламасы және негізгі сабақ жоспары 6-10 жыл; сабақтың негізгі жоспары 21 және одан жоғары жастағы қатысушылар үшін оқу орнында жұмыс істейтін сабақ жоспарын жасау үшін пайдаланылмайды.

Кесте 17. Педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес оқу орнының оқу жоспарын жасау кезінде ескерілетін элементтер

Педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес оқу жоспары	Әкімшілік нұсқаулары	Қызығушылық салалары	Ата-ананың кеңесі	Мүдделі та-раптардың ұсыныстары	Оқытушыларының мүмкіндіктері	Барлығы
1-5 жыл	6	2	12	1	2	23
6-10 жыл	5	9	17	0	3	34
11-20 жыл	14	16	38	5	8	81
21 және одан жоғары	20	18	25	3	3	69
Барлығы	45	45	92	9	16	207

Қатысушылардың педагогикалық еңбек өтіліне сәйкес оқу жоспарын жасау кезінде ескерілетін элементтердің рейтингісі 17- кестеде көрсетілген. 17- кестеге сәйкес, ата-аналардың ұсыныстары еңбек өтілінің барлық деңгейлері үшін ескерілетін бірінші элемент болып табылады. Еңбек өтілі 1-5 жыл аралығындағы қатысушылар әкімшілік қаулыларын ескереді; еңбек өтілі 6-10 жыл аралығындағы қатысушылар екінші орында қатысушылардың мүдделерін ескереді. еңбек өтілі 11-20 және 21 жылдан кем емес қатысушылар үшін қатысушылардың мүдделері мен әкімшілік бұйрықтары екінші орында ескеріледі. Еңбек өтілі 1-5 жыл аралығындағы қатысушылардың мүдделері, Оқытушылардың мүмкіндіктері және мүдделі тараптардың ұсыныстары үшінші орында ескеріледі. Еңбек өтілі 6-10 жыл аралығындағы қатысушылар мүдделі тараптардың ұсыныстарын ескермейді, сонымен бірге әкімшілік қаулыларымен үшінші орында оқытушылардың мүмкіндіктерін ескереді. Еңбек өтілі 11-20 жылға дейін немесе 21 жыл және одан жоғары қатысушылар оқытушылардың мүмкіндіктерін және мүдделі тараптардың ұсыныстарын үшінші орында ескереді.

Кесте 18. Педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес білім беру стандарттарын қолдануда қолданылатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары

Педагогикалық еңбек өтілі жылына сәйкес әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары	Жеке дамуы	Біліктілікті арттыру	Директорлар кеңесі	Мектеп кітапханасы	Басқа	Барлығы
1-5 жыл	1	2	4	13	3	23
6-10 жыл	2	8	5	16	3	34
11-20 жыл	4	13	6	41	17	81
21 және одан жоғары	0	12	10	37	10	69
Барлығы	7	35	25	107	33	207

Қатысушылардың педагогикалық еңбек өтіліне сәйкес білім беру стандарттарын енгізуді әдістемелік қамтамасыз ету ресурстарының рейтингісі 18- кестеде көрсетілген. 18- кестеге сәйкес мектептің кітапхана бөлімі барлық еңбек өтілі топтарында білім беру стандарттарын қолдану кезінде әдістемелік қолдаудың ең танымал көзі болып табылады. Еңбек өтілі 6-10 жыл қатысушылар кәсіби дамуын көрсетеді; еңбек өтілі 11-20 жыл қатысушылар оны білім беру стандарттарын енгізу кезінде басқа элементтер қолданатын әдістемелік қамтамасыз етудің екінші көзі ретінде көрсетеді. Сол сияқты, еңбек өтілі 21 жыл және одан жоғары қатысушылар біліктілікті арттырудың білім беру стандарттарын, директорлар кеңесін және басқа элементтерді іске асыруда әдістемелік қолдау ресурстарының арасында екінші орында. Білім беру стандарттарын енгізу әдістемелік қамтамасыз ету ресурстарының рейтингісінде үшінші орында директорлар кеңесі, 6-10 жыл аралығындағы қатысушылар үшін жеке тұлғаны дамытудың басқа және элементтері; директорлар кеңесі және 11-20 жыл аралығындағы қатысушылар үшін жеке тұлғаны дамыту. 21 жыл және одан жоғары еңбек өтілі бар қатысушылар үшін жеке даму білім беру стандарттарын қолдану кезінде қолданылатын әдістемелік қолдау көзі болып табылмайды.

Қорытынды. Белгілі болғандай, білім беру жүйесінің инновациялық үдерістерімен Қазақстан Республикасы, өзінің еркін және заманауи білім беру жүйесінің процестерін стандарттауды мақсат етеді. Қазақстан республикасы өзінің тәуелсіздігін тек жоғары сапалы білім беру арқылы ғана сақтай алатынын түсініп, өзінің жол картасын жасағысы келеді. Осыған байланысты білім беру жүйесінде жасаған қадамдары инновациялық тәжірибелермен дәлелденді. Білім беруде оқу үдерісін реттейтін ішкі және сыртқы факторлардың маңызы зор.

Оқу үдерісін ұйымдастыруда ішкі және сыртқы факторлар тиімді. Оқу үдерісін реттейтін сыртқы факторлар сабақ жоспары, курс стандарттары, кітаптар, сыныптар мен бағдарламалар ретінде көрсетілген. Ішкі факторларға оқуға деген көзқарас, мотивация, шоғырлану, сабақ құралдарын пайдалану қабілеті, оқу сапасының тұрақтылығы мен дамуы, өзіне деген сенімділік, сәттілік, жұмыс мақсаттары мен жетістіктері жатады, ал табиғи және әлеуметтік орта, оқыту құралдары мен басқару сыртқы факторлар ретінде сипатталады; физиологиялық (физикалық және бес сезім күйі) және психологиялық (қабілет, қызығушылық, интеллект, мотивация және когнитивтік қабілет) факторлар ішкі факторлар ретінде сипатталады. Бұл зерттеуде оқу үдерісін ұйымдастырудың сыртқы факторлары ретінде сынып, курс стандарттары, сабақ жоспары, оқу жоспары және оқулық ресурстары сияқты сыртқы факторлар келтірілген.

Зерттеу нәтижелеріне сәйкес, сабақ жоспары оқу үдерісін ұйымдастыруда маңызды орын алғанымен, одан кейін сәйкесінше курс стандарты мен оқулық орындалады. Жүргізілген зерттеулер сабақ жоспары, стандарт және кітап дәріс пен бағдарлама элементтеріне қарағанда басымдыққа ие екенін көрсетеді. Осыған ұқсас жағдай білім стандартына байланысты Филиппиндік ғалымдар Guitche мен Doromal Филиппиндегі оқу орындары аталған стандартты курстарда қолданатынын айтады. олар мұғалімге бағытталған білім беруден бас тартатын және оқуды белсенді үрдіс ретінде баса көрсететін оқушыға бағытталған модельді қолдайды [22].

Зерттеудегі жас тобы тұрғысынан сабақ жоспары 31-40 және 41-50 жас аралығындағы қатысушылар үшін оқу үдерісін ұйымдастыруда бірінші орында, ал кітап 22-30 жас аралығындағы қатысушылар үшін бірінші орында. Осы зерттеуден кейінгі сыртқы факторларға байланысты зерттеулерде қабілет, қызығушылық, интеллект, мотивация және танымдық қабілет сияқты ішкі факторларды да зерттеуге болады.

Білім беру стандарттарын енгізуге қатысушылар пайдаланатын әдістемелік қамтамасыз ету ресурстары ескерілгенде, мектеп кітапханасы ең көп пайдаланылатын ресурс ретінде көрсетіледі. Бұдан кейін біліктілікті арттыру, басқа факторлар, директорлар кеңесі жалғасады. Өзін-өзі дамыту – бұл ең аз айтылған ресурс. Сербиялық ғалымдар Lovren, Rejatović және Čairović біліктілікті арттырудағы сабақтастық білім сапасын арттыру стратегияларының бірі екенін атап көрсетеді. Сербияда аккредиттелген бағдарламалық жүйемен оқу орындарындағы қызметкерлердің біліктілігін арттыруда сабақтастық қамтамасыз етіледі [23]. Бұл тұрғыда Қазақстандағы мұғалімдердің әр бес жыл сайын міндетті біліктілікті арттыру іс-шараларына қатысу арқылы алған құжаттарын мектепке тапсыруы туралы талапты пайдалы тәжірибе ретінде атап өтуге болады.

Бұл зерттеуде ата-аналардың ұсыныстары ретінде оқу жоспарын жасау кезінде ескерілетін ең маңызды ресурс анықталды. Ата-аналардың ұсыныстарын ең көп қарастырылатын ресурс ретінде анықтау мектеп – отбасы ынтымақтастығының маңызды көрсеткіші ретінде көрсетілуі мүмкін. Оқушылардың оқу жетістіктерімен қатар өзіне деген сенімділігін арттыруда мектеп - отбасы ынтымақтастығының маңызы зор. Ата-аналардың ұсыныстарынан кейін қатысушылардың мүдделері әкімшілік нұсқаулықпен бірге келеді. Оқытушылардың мүмкіндіктері үшінші орында көрсетілген. 21 ғасырда талап етілетін сипаттамалары бар жеке тұлғалардың білім алуын қамтамасыз ету үшін мектептер қолданатын стандарттарда оқушылардың қызығушылықтары, білімдері, дағдылары мен көзқарастары ескерілуі керек деп мәлімдеді.

Жүргізілген зерттеулер көрсеткендей, оқу орнымен үйлесімді сабақ жоспарын құрудың негізі ең алдымен білім беру мекемелерінің нұсқауларына байланысты. Бұл тұжырым Қазақстандық әкімшілер мен мұғалімдердің тәуелсіз және автономды білім берудің орнына жабық білім беру жүйесінің ықпалында екенін көрсетеді. Дегенмен, сабақ жоспарын тек нұсқаулықпен ғана емес, сонымен қатар мұғалімдер мен әкімшілік өз көзқарастарын нақты білдіретін орталықтандырылмаған басқару тәсілімен әзірлеу білім беру үшін пайдалырақ

нәтижелерге қол жеткізуге ықпал етеді. Сонымен қатар, болашақ зерттеулерде ағымдағы оқу жоспарын әзірлеу кезінде пайдаланылатын дереккөз ретінде іскерлік әлем бойынша ұсыныстарды қосу ұсынылады.

Ұсыныстар. Қазақстан Республикасында бүгінгі заманауи және инновациялық білім беру үрдістерін өткеннің жинақталуымен ұштастыра отырып, кең көлемде талдау жасай білу маңызды. Осындай мақсат аясында қазақ, орыс, ағылшын үш тілде білім беру енгізіліп, білім берудегі әдіс-тәсілдері Батыстық инновациялық тәсілдерге бағытталады. Бұл бағдарлау үдерісінде қазақ халқының мәдениетімен, рухани құндылықтарымен және тарихымен ұштасқан білім беру жүйесін құрылымдау ескі ықпалдан алшақтау арқылы жаңа ұрпақты саналы түрде тәрбиелеуге ықпал етеді. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне енгізілетін инновациялық қосымшалармен ғана жүзеге асыруға болады. Осындай мақсатта жүргізілген зерттеулерге үлес қосу контекстінде келесі ұсыныстар ұсынылды:

- бүгінгі таңда адам ресурстарының сапасын жақсарту қажеттілігі білім беру жүйесінің сапасын жақсартуға байланысты. Бұл тұрғыда дербес, ашық, жеке білім беру нұсқаларын ұсынатын тұлғаға бағытталған оқу үдерісін негізге алу ұсынылады;

- білім беру сапасы мен мазмұнын арттыру және осы тұрғыда білім алушыларға кең көлемде мүмкіндіктер беру білім беру сапасымен қатар оқушылардың оқу жетістіктеріне де оң әсер етеді;

- әлемдегі білім беру саласындағы қазіргі заманғы даму қозғалыстарына сәйкес білім беру жүйесіндегі инновациялардың қажеттілігіне байланысты инновациялық білім беру үдерістерін мемлекеттік білім беру стандарттары тұрғысынан мектеп менеджментінің мақсаты ретінде қарастыру ұсынылады;

- педагогикалық ұжымды мектепте инновациялық бейінді білім беру портфолиосын құру үшін үйде және шетелде өткізілетін тренингтер, семинарлар, конференциялар, конгрестер сияқты біліктілікті арттыру іс-шараларына бағыттау зияткерлік ақпараттық органы қалыптастыруға ықпал етеді, және басқа елдердің білім беру жүйесі туралы мұғалімдердің білімін арттырады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Каракулов К. Ж. Школоведение. Учебное пособие. - Алматы: Научно-издательский центр «Ғылым», 2005. - 195 с.
2. Абишева Н.А. Педагогическое творчество и управление образованием: теория, практика, технологии. - Сочи, Славянск - на - Кубани, 1999. - 202 с.
3. Учеб. Пособие для студентов пед. ин-тов. Под ред. Проф. И.Т. Огородникова. - М.: Просвещение, 1978.- 320 с.
4. Тейлор Ф. Менеджмент. Москва: Издательство журнала «Контроллинг», 1992. - С. 14-17.
5. Методы обучения в современной школе / Под ред. Н. И. Кудряшова. — М., 1983.
6. Зверев И.Д. Теория и практика методов обучения в современных условиях общеобразовательной школы. - М., 1975.
7. Муканова С.Д. Тенденция организации структуры среднего образования «Открытая школа, 20032003, - №11(24). - С. 11-15.
8. Менеджмент в управлении школой. Научный редактор Т.И. Шамова. - М.: МИП «НВ Магистр», 1992.- 240 с.
9. Конаржевский Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление / М.: Центр «Педагогический поиск», 2000. - 224 с.
10. Лазарев В.С., Афанасьева Т.П., Елисеева И.А., Пуденко Т.И. Руководство педагогическим коллективом: модели и методы /Пособие для руководителей образовательных учреждений /Под редакцией Лазарева В.С. - М.: Центр социальных и экономических исследований, 1995. - 158 с.
11. Исаева З.А. Управленческо-педагогическая компетентность менеджера образования как основа эффективного управления образовательным учреждением /Материалы Центрально-Азиатской научно-практической конференции «Новая школа: пространство возможностей», 22-25 марта 2006 г., г. Бишкек: Вып. I. - Б.: ФПОИ, 2016. - С. 165-176.
12. Таубаева Ш.Т. Исследовательская культура учителя: от теории к практике. Монография. - Алматы: Ғылым, 2001. - 350 с.

13. Конаржевский Ю.А. Менеджмент и внутришкольное управление /М.: Центр «Педагогический поиск», 2000. - 224 с.
14. Сериков В.В. Принцип личностного подхода в проектировании систем профильного обучения /Материалы международной научно-практической конференции «Профильное обучение: опыт, проблемы и пути решения», 5-7 декабря 2006 года, Алматы. - С.8-16.
15. Субетто А.И., Селезнева И. А. Качество образования как синтезатор проблем развития образования в России: мониторинг, квалиметрия, доктрина /Материалы III международной научно-методической конференции "Качество образования: концепции, проблемы". Под общ. ред. А. С. Вострикова. - Новосибирск: Изд-во НГТУ, 2000.- 380 с.
16. Муканова С.Д. Стандартизация среднего общего образования Республики Казахстан: контекст, условия и проблемы. Монография. – Алматы: РОНД, 2006. - 232 с.
17. Джадрина М.Ж. Научные основы построения содержания вариативного образования в школе. - Монография. - Алматы: Тауар, 2000.- С. 218.
18. Джурицкий А.Н. Диверсификация и дифференциация обучения в мировой практике //Профильное обучение в школе: опыт, проблемы и перспективы: Материалы респ. семинара-совещания 5 мая 2005 г. /Под ред. Джадриной М.Ж.- Алматы: КАО, 2005. - С.38-41.
19. Муканова С.Д., Алдибаева Т. А. Структура и основные идеи Национального стандарта обязательного образования Латвии /В книге "Материалы к разработке Национального стандарта среднего общего образования Республики Казахстан. Под ред. К.Т.Арынова, М.Ж.Шадринной. - Алматы, 2004.- С.62-65.
20. Шадринна М.Ж., Каликова С.А., Нурахметов Н.Н., Муканова С.Д. и др. Общеобразовательные стандарты общего среднего образования: состояние, поиск, перспективы. Рабочий документ для обсуждения. - Астана: Изд-во Казахстаника, 2003.- С. 8.
21. Arslantürk, Z. Araştırma metod ve teknikleri (7. basım). İstanbul: Çamlıca Yayınları. – 2008. – 310 б.
22. Guitché, M. Q., & Doromal, A. C. (2019). Outcome-based education standards and practices in Augustinian schools in Negros. *Philippine Social Science Journal*, 2 (2): 139-150.
23. Lovren, V. O., Pejatović, A., & Čairović, N. (2020). The Quality of Performance of Educational Institutions and the Professional Development of School Staff. *From Institution Standards to Staff Needs*, 69 (2): 133-150.

References:

1. Karakulov K. Zh. Shkolovedenie. Uchebnoe posobie. – Almaty: Nauchno-izdatelskii centr «Fylym», 2005. – 195 s.
2. Abisheva N.A. Pedagogicheskoe tvorchestvo i upravlenie obrazovaniem: teoriya, praktika, tehnologii. – Sochi, Slavyansk - na - Kubani, 2019. – 202 s.
3. Ucheb. Posobie dlya studentov ped.in-tov. Pod red. Prof.I.T.Ogorodnikova.– М.:Prosveshenie,2018.–320 s.
4. Teylor F. Menedzhment. Moskva: Izdatelstvo zhurnala «Kontrolling», 1992. S. 14-17.
5. Metody obucheniya v sovremennoi shkole / Pod red. N.I. Kudryashova. – М., 2013.
6. Zverev I.D. Teoriya i praktika metodov obucheniya v sovremennykh usloviyakh obsheobrazovatelnoi shkoly. – М., 2015.
7. Mukanova S.D. Tendenciya organizatsii struktury srednego obrazovaniya «Otkrytaya shkola, 2003, - №11(24). – S. 11-15.
8. Menedzhment v upravlenii shkoloi. Nauchnyi redaktor T.I. Shamova. - М.:MIP «NB Magistr»,1992.- 240 s.
9. Konarzhetskij Yu.A. Menedzhment i vnutrishkolnoe upravlenie /М.: Centr «Pedagogicheskij poisk», 2000. – 224 s.
10. Lazarev V.S., Afanaseva T.P., Eliseeva I.A., Pudenko T.I. Rukovodstvo pedagogicheskim kollektivom: modeli i metody /Posobie dlya rukovoditelei obrazovatelnykh uchrezhdenii /Pod redakciej Lazareva B.C. – М.: Centr socialnykh i ekonomicheskikh issledovaniy, 2018. – 158 s.
11. Isaeva Z.A. Upravlenchesko-pedagogicheskaya kompetentnost menedzhera obrazovaniya kak osnova effektivnogo upravleniya obrazovatelnykh uchrezhdeniy /Materialy Centralno-Aziatskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii «Novaya shkola: prostranstvo vozmozhnostei», 22-25 marta 2016. Bishkek: Vyp. I. - В.: FPOI, 2016. – S. 165-176.
12. Taubaeva Sh.T. Issledovatel'skaya kultura uchitelya: ot teorii k praktike. Monografiya. – Almaty: Fylym, 2001. – 350 s.
13. Konarzhetskii Yu. A. Menedzhment i vnutrishkolnoe upravlenie /М.:Centr «Pedagogicheskii poisk», 2020. – 224 s.
14. Serikov V.V. Princip lichnostnogo podhoda v proektirovaniy sistem profilnogo obucheniya /Materialy mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii «Profilnoe obuchenie: opyt, problemy i puti resheniya», 5-7 dekabrya 2019 goda, Almaty. – S.8-16.
15. Subetto A.I., Selezneva I. A. Kachestvo obrazovaniya kak sintezator problem razvitiya obrazovaniya v Rossii: monitoring, kvalimetriya, doktrina /Materialy III mezhdunarodnoi nauchno-metodicheskoi konferentsii "Kachestvo obrazovaniya: konceptsiy, problemy". Pod obsh. red. A.C. Vostrikova. – Novosibirsk: Izd-vo NGTU, 2021. – 380 s.

16. Mukanova S.D. *Standartizaciya srednego obshego obrazovaniya Respubliki Kazahstan: kontekst, usloviya i problemy. Monografiya.* – Almaty: ROND, 2006. – 232 s.

17. Dzhadrina M.Zh. *Nauchnye osnovy postroeniya sodержaniya variativnogo obrazovaniya v shkole.* – Monografiya. – Almaty: Tauar, 2000. – S. 218.

18. Dzhurinskij A.N. *Diversifikaciya i differenciaciya obucheniya v mirovoi praktike //Profilnoe obuchenie v shkole: opyt, problemy i perspektivy: Materialy resp. seminarov-soveshaniya 5 maya 2005 g. /Pod red. Dzhadrinoj M.Zh.* – Almaty: KAO, 2005. – S.38-41.

19. Mukanova S.D., Aldibaeva T.A. *Struktura i osnovnye idei Nacionalnogo standarta obyazatelnoobrazovaniya Latvii /V knige "Materialy k razrabotke Nacionalnogo standarta srednego obshego obrazovaniya Respubliki Kazahstan. Pod red. K.T.Arynova, M.Zh.Shadrini.* – Almaty, 2004. – S.62-65.

20. Shadrina M.Zh., Kalikova S.A., Nurahmetov N.N., Mukanova S.D. *i dr. Obsheobrazovatelnye standarty obshego srednego obrazovaniya: sostoyanie, poisk, perspektivy. Rabochii dokument dlya obsuzhdeniya.* – Astana: Izd-vo Kazahstanika, 2003. – S. 8.

21. Arslanturk, Z. *Arastirma metod ve teknikleri (7. basim).* Istanbul: Camlica Yayinlari. – 2018. – 310 b.

22. Guitche, M. Q., & Doromal, A. C. *Outcome-based education standards and practices in Augustinian schools in Negros. Philippine Social Science Journal, 2 (2): 2019.* – P. 139-150.

23. Lovren, V. O., Pejatovic, A., & Cairovic, N. *The Quality of Performance of Educational Institutions and the Professional Development of School Staff. From Institution Standards to Staff Needs, 69 (2): 2020.* – P. 133-150.

IRSTI 14.25.09

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2024.82.2.024>

Baidaliyev D.,^{1*} Demchenko L.²

¹Al-Farabi Kazakh National University,
Almaty, Kazakhstan

²M.Utemisov West Kazakhstan University,
Uralsk, Kazakhstan

ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING THE "GLOBAL COMPETENCE" COURSE AT SCHOOL

Abstract

The article summarizes and substantiates the effectiveness and main features of teaching the selection course "Global competence" in a modern secondary school, actual problems of educating students in accordance with modern processes.

Currently, with the conditions for the transition of developed countries of the world to a market economy, the implementation of transformations and effective methods in all sectors in accordance with modern requirements, the development of optimized and affordable innovative technologies, computerization of industrial sectors, and the reform of the education system in accordance with international standards are being established.

In accordance with the requirements of modern education, the purpose of certain subjects conducted in secondary schools is the widespread use of updated methods and Information Technologies, among the tasks are the improvement of students' knowledge, skills, business skills, and the development of important qualities.

In general, the formation of global competencies of the individual in the secondary education system is one of the most urgent and urgent problems. Along with the country's entry into a market economy, the problems of the competence of teachers and teachers in the field of education, the global competitiveness of students were reflected and formulated in the addresses and important regulatory documents dedicated to the future of the country. At the moment, although the selection course "Global competence" has been introduced in the general secondary education system, there are still enough theoretical and practical issues here.

To conclude, the author concludes that the course "Global competence" gives results in the currently purposefully organized educational process.

Keywords: secondary education, educational system, global competence, teacher, students, education, competition.